

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Heli Berg

Selvitys viittomakielisten kuurojen ikäihmis- ten arjesta ja tuen tarpeesta

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Heli Berg

Selvitys viittomakielisten kuurojen ikäihmisten arjesta ja tuen tarpeesta,
35 sivua, 10 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2013

Ohjaaja: lehtori Sanna-Leena Mikkonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin kotona asuvien viittomakielisten kuurojen ikäihmisten arkielämään liittyvää tuen tarvetta, sosiaalista osallistumista ja palvelujen käyttöä. Millaisia kokemuksia ja kehittämissuhteita heillä on palveluista?

Opinnäytteen viitekehityksessä kuuroutta tarkasteltiin lääketieteellistä ja sosiokulttuurista näkökulmaa hyödyntäen ja vertaillen. Molemmat näkökulmat liittyvät kiinteästi ikäihmisten viittomakielisten kuurojen elämänsisältöön ja kuntoutus- ja palvelujärjestelmän kehitysvaiheisiin. Lisäksi teoriaosassa selvitettiin lainsäädäntöä, olemassa olevaa palvelujärjestelmää ja viittomakielisten kuurojen kielellisiä oikeuksia.

Selvityksen aineisto kerättiin tammi-helmikuun 2013 aikana strukturoidulla kyselyllä, kuitenkin osittain haastatteluilla täydentäen. Vastanneita oli kaikkiaan 16 eri puolilta Suomea. Osallistujista puolet oli naisia ja miehiä. Aineistoa analysoitiin sekä kvalitatiivisella tutkimusotteella teoriaohjaavasti teemoitellen että kvantitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti vastauksia kuvaillen.

Viittomakieliset ikäihmiset eivät käyttäneet paljon kunnallisia palveluja tai Kuurojen Palvelusäätiön palveluja. He käyttivät enimmäkseen Kuurojen Liiton sosiaalisesti voimaannuttavia palveluja (kurssit, leirit, kulttuuripäivät). He toivoivat lisää viittomakielisiä palveluja, kuten viittomakielisiä palvelutaloja, senioritaloja ja viittomakielentaitoista kotipalveluhenkilöstöä. Ikäihmisille tarkoitetuista palveluista saadaan kunnilta ja muilta tahoilta niukasti. Vastaajat kaipaavat enemmän tietoa viittomakielisille ikäihmisille tarkoitetuista palveluista ja asumismuodoista. Viittomakieliset ikäihmiset toivoivat myös omakielistä voimaannuttavaa vapaa-ajan toimintaa kaikkiin kuntiin.

Tiedotusta viittomakielisille ikäihmisille tulee lisätä. Yhteistyötä kolmannen sektorin, julkisen sektorin ja kuurojen yhdistysten välillä on parannettava ja kehitettävä viittomakielisiä palveluja kuuroille ikäihmisille. Yksi kehittämissuhteista on palveluja koordinoiva, verkostoja yhdistävä palveluohjaaja, jonka tehtävänä olisi koordinoita viittomakielisten kuurojen ikäihmisten palveluja, tiedotusta, vapaa-ajan toimintaa ja virkistystä, sekä tehdä verkostotyötä muiden kanssa.

Asiasanat: viittomakieli, kuuro, ikäihminen, palvelut, voimaannuttava

Abstract

Heli Berg

The support needs of deaf elderly people using sign language, 35 pages, 10 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2013

Instructor: Senior Lecturer Sanna-Leena Mikkonen, Saimaa University of Applied Sciences

This thesis studied those deaf senior citizens living at home whose native language is sign language, and examined the needs for support, social inclusion and use of services. What kinds of experiences do they have and what suggestions for improving the services do they have?

This thesis examined the framework of deafness from the medical and socio-cultural perspectives utilizing comparison. Both of these aspects are closely linked to the elderly deaf sign language users in the history of life and the rehabilitation and development phases of service. Additionally, the theoretical part dealt with legislation, the existing service system and the linguistic rights of the deaf.

The material was collected in January and February of 2013 using a structured questionnaire, with some interviews to complement the data. Respondents were from a total of 16 different parts of Finland. Half of the participants were women and half were men. The data were analysed using a qualitative research approach guided by themes, as well as a quantitative research approach of describing the answers.

The elderly sign language users did not use many of social the services or Deaf Service Foundation services. They used mostly Association of the Deaf socially empowering services (courses, camps, and cultural holidays). They wished for more sign language services, such as sign language service homes, senior homes, and sign language for home care services. They wished for more information about sign language for elder people regarding services and accommodations. Sign language users also wished for empowering leisure activities from all municipalities in their own language.

Information about sign language for the elderly should be increased. Together, the third sector, public sector and deaf associations need to improve and develop the sign language services for deaf senior citizens. One of the suggestions for improvement is to coordinate services with a networking supervisor whose role would be to coordinate services, information, leisure activities and entertainment, as well as to make the network work together for the benefit of these elderly sign language users.

Keywords: sign language, deaf, elderly, services, empowering

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Viittomakielinen yhteisö	6
2.1 Viittomakieliset kuurot ikäihmiset	7
2.2 Kuurouden lääketieteellisen ja sosiokulttuurisen näkökulman vertailua	9
3 Kuurojen ikäihmisten tuki- ja palvelumuotoja.....	12
3.1 Yleisten sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisperiaatteita	12
3.2 Vammaistalveluiden järjestämisperiaatteita	13
3.3 Kolmannen sektorin merkitys tuen antajana	15
4 Opinnäytetyön toteuttaminen	19
4.1 Kohderyhmä ja selvitysmenetelmät.....	19
4.2 Aineiston keruu.....	20
4.3 Aineiston analyysi ja tulosten raportointi.....	20
4.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	21
5 Tulokset	22
5.1 Kyselyyn vastanneiden ikäihmisten taustatiedot.....	22
5.2 Mistä saatiin tietoa talveluista.....	23
5.3 Teknologian käyttö vastanneiden arjessa.....	23
5.4 Sosiaalisuus.....	23
5.5 Talvelujen käyttö.....	25
5.6 Vastanneiden esittämiä toiveita ja kehittämisehdotuksia.....	28
6 Pohdintaa ja johtopäätöksiä.....	29
6.1 Selvityksen tuloksista.....	29
6.2 Eettisyydestä ja luotettavuudesta.....	31
7 Kehittämishaasteista ratkaisuihin.....	32
Kuviot.....	36
Lähteet.....	37
Liitteet	
Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Strukturoidun kyselylomakkeen runko

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kotona asuvien viittomakielisten kurojen ikäihmisten arkielämään liittyvää tuen tarvetta ja osallisuutta. Lisäksi selvitetään heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään erilaisista palveluista ja niiden kehittämisestä.

Opinnäytetyön aihe syntyi mielenkiinnosta viittomakielisten kurojen ikäihmisten arkielämän ja viittomakielisten hyvinvointipalvelujen kehittämiseen. Viime aikoina on kiinnitetty runsaasti huomiota väestön kasvavaan ikääntymiseen ja vanhuspalvelujen kehittämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomessa on tehty lukuisia tutkimuksia ikääntymiseen liittyvistä asioista, mutta marginaalissa olevien ryhmien erityistarpeista tiedetään vähemmän. Viittomakieliset kuurot ovat yksi niistä ryhmistä. Viittomakieliset kuurot elävät integroituina suomalaisessa yhteiskunnassa. Viittomakielisten yhteisön määrittely on moniulotteinen asia. He kuuluvat kieli- ja kulttuurivähemmistöön. Viittomakielinen yhteisö pitää tärkeänä kurojen erityispalvelutarpeista tiedottamista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille ja julkiselle sektorille.

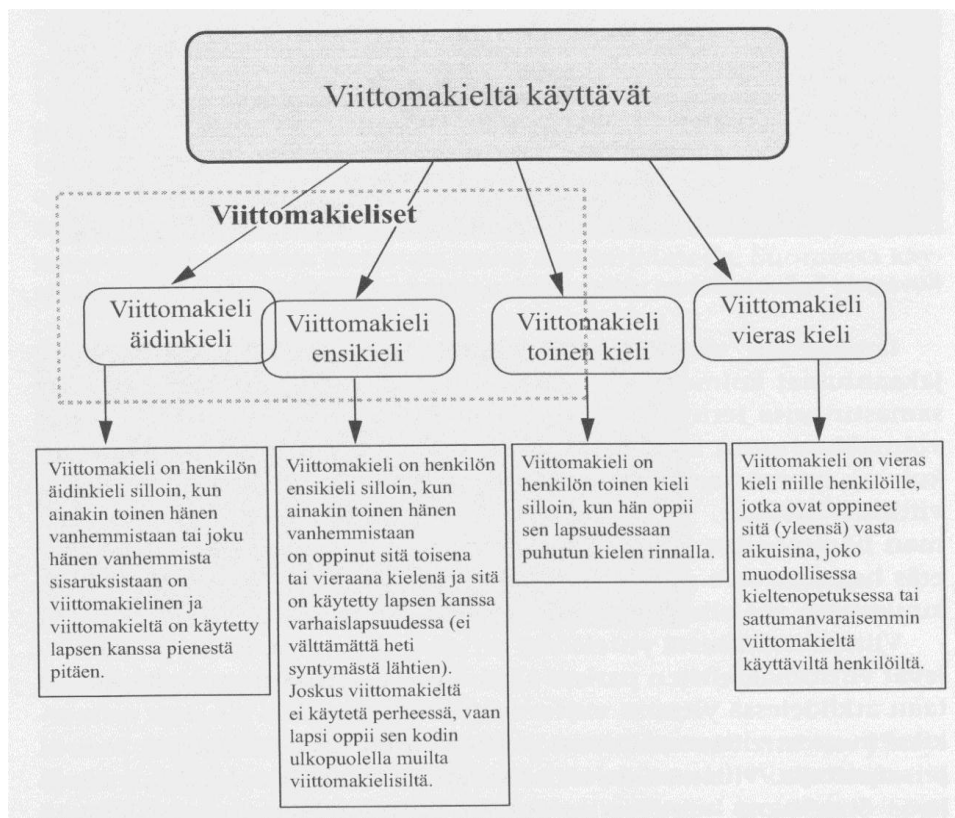
Kurojen Liiton yksi merkittävimmistä saavutuksista on viittomakielen saaminen perustuslakiin vuonna 1995. Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan viittomakieltä käyttävien oikeudet turvataan lailla. Lainsäädännössä on vakiintuneesti katsottu, että kuurot ovat kielivähemmistö. Sen vuoksi he ovat oikeutettuja saamaan palveluja omalla kielellään. (Markovitch 2011, 4.)

Yleisellä sosiaali- ja terveyspalvelusektorilla ei aina ymmärretä viittomakielisten kurojen kulttuuristaan ja todelliseen tuen tarpeeseen liittyviä erityistarpeita, jotka vaikuttavat heidän tarvitsemiinsa palveluihin. Kunnallisissa ja yksityisissä vanhus- ja kotihoitopalveluissa on monipuolista vanhuspalvelua tarjolla, mutta huomioidaanko niissä viittomakielisten ikäihmisten kielellis-kulttuuriset erityistarpeet? Tämän opinnäytteen avulla tuo-

tetaan uutta tietoa viittomakielisten ikäihmisten hyvinvointipalvelujen kehittämiseen.

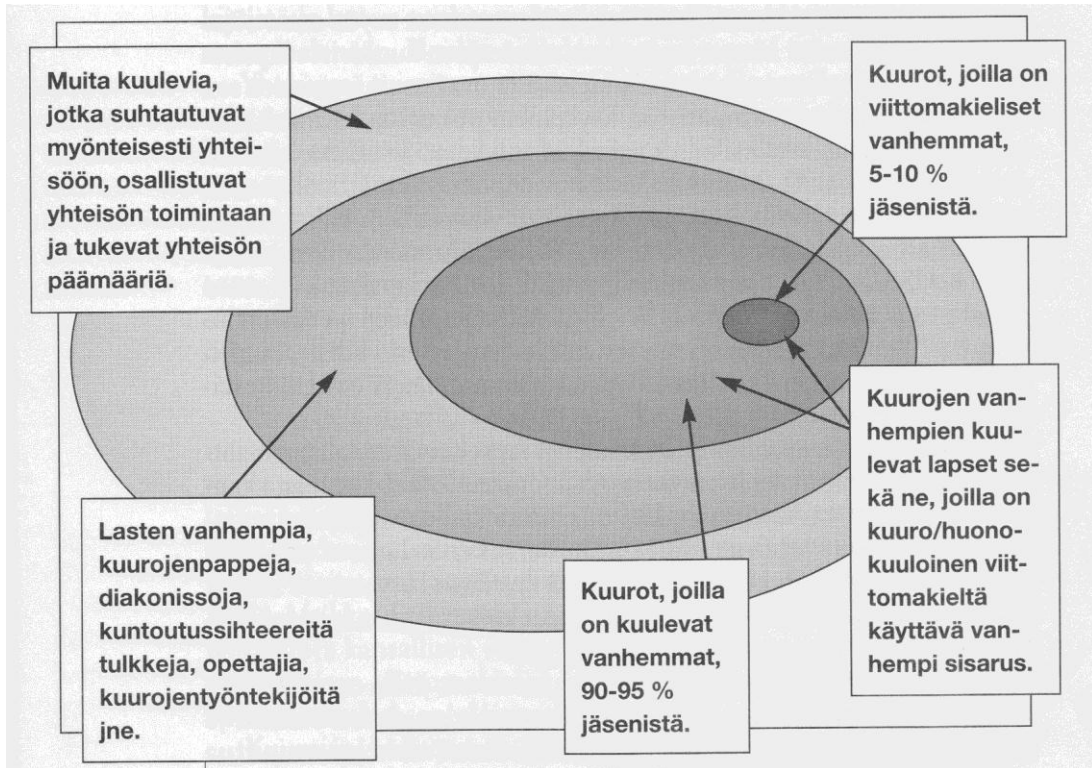
2 Viittomakielinen yhteisö

Viittomakielisen yhteisön määrittely on moniulotteinen asia. Kuurojen Liiton viittomakielitoimikunnan vuonna 1999 muotoileman määritelmän mukaan **viittomakielinen** on joko kuuro, kuuleva tai huonokuuloinen henkilö, jonka äidinkieli tai ensikieli on suomalainen viittomakieli. Hän on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään, se on hänen parhaiten hallitsemansa ja / tai jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli. (Jokinen 2000, 79.) Alla olevan kuvion avulla havainnollistetaan erikielisiä ryhmiä viittomakielisten yhteisössä.

Kuvio 1. Viittomakieltä käyttävien ryhmittelyä. (Jokinen 2000, Suomen viittomakielten kielipoliittisen ohjelman mukaan 2010, 20).

Lisäksi Jokinen (2000, 85) havainnollistaa (kuvio 2) kuurojen yhteisöä, ja siihen linkittyviä henkilöitä. Kahden sisimmän ryhmän voidaan sanoa muodostavan varsinaisen kuurojen yhteisön, jossa viittomakielen käyttö, samanlaiset elämäkokemukset ja yhteinen identiteetti muodostavat pohjan. Heitä kutsutaan **viittomakielisten kuurojen yhteisöksi**.

Kuvio 2. Kaavio kuurojenyhteisöstä ja siihen kosketuksissa olevista ihmisryhmistä. (Jokinen 2000, 85).

Kuurojen Liiton mukaan viittomakielisiä kuuroja on noin 4000 – 5000 ja viittomakieltä käyttäviä kuulevia on arvioitu olevan 6000 – 9000.

2.1 Viittomakieliset kuurot ikäihmiset

Kuurojen Liiton seniorityön tekemän tuoreimman tilaston mukaan kuuroja viittomakielisiä 61 vuotta täyttäneitä on laskettu Suomessa olevan 1000 - 1500. Kuurojen senioritoimintaa on noin 15 seniorikerhossa, mikä vastaa noin kolmanneksen Suomen Kuurojen Liiton 43 jäsenyhdistyksestä. (Pulkkinen, 2013).

Markovitchin (2011, 4) mukaan ikääntyvien viittomakielisten kuurojen määrä lisääntyy koko ajan. On luonnollista, että iän karttuessa ihmisen toimintakyky heikkenee ja palvelujen tarve kasvaa. Hyvän hoidon ja palvelun tulee perustua kuurojen ikäihmisten yhteisöllisen ja yksilöllisen elämänhistorian tuntemiseen. Hoito- ja palvelutilanteissa on huomioitava myös heidän äidinkieltensä, joka on viittomakieli.

Lukkarisen (2001) mukaan monet kuurot vanhukset ovat nuorempina selvinneet kirjoitetulla suomen tai ruotsin kielellä, mutta iän mukanaan tuomien sairauksien ja muistin heikkenemisen myötä vieras kieli unohtuu ja oman kielen merkitys korostuu. Jotta kuuro ikäihminen tulisi ymmärretyksi ja häntä voitaisiin auttaa, palvelut pitää tarjota hänen äidinkielellään - viittomakielellä.

1800 - 1970-luvulla kuurojen kouluissa käytettiin puhemenetelmää eli oralismia opetusmenetelmänä. Puhemenetelmän kannattajat olivat sitä mieltä, että viittomakielenkäyttö hidasti puheen kehittymistä ja siten myös ajattelun kehittymistä. Oralistien mielestä viittomakieli oli vahingollinen, koska se rohkaisi kuuroja yhteistoimintaan: muodostamaan kuurojen yhdistyksiä ja kirkkoja sekä menemään keskenään naimisiin. Poikkeavuus nähtiin pahaksi yhteiskunnalle. Kuuroille syntyneille oralistinen opetus antoi mahdollisuuden integroitua yhteiskuntaan. (Salmi & Laakso 2005, 144 - 146.)

Oralismien aika on jättänyt jälkensä sekä ikääntyneiden kuurojen yhteisön historiaan että yksilöllisiin että elämänhistorioihin. Se on myös jättänyt jälkensä moniin asioihin, joita ihminen tarvitsee voidakseen hyvin. Tähän lienee syynä se, että monen ikääntyneen taidot vuorovaikutukseen ja tiedonsaantiin voivat olla vähäiset. Tämän vuoksi heillä voi olla vaikeuksia tuoda esiin tarpeitaan, odotuksiaan ja kokemuksiaan palveluista. He saattavat alistuneesti ottaa vastaan vain sen avun, jota heille tarjotaan. Alistuneisuus ja siihen liittyvä avuttomuuden tunne ja vaikeus vuorovaikutukseen voivat johtua oralismien ajan traumaattista tapahtumisista, jolloin ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen oli vaikeaa. Tuolloin asioiden hoi-

taminen yleensä ajautui kuulevien hoidettavaksi. Tästä johtuen tiedot ja taidot jäivät vajavaisiksi. (Markovitch 2011, 49).

2.2 Kuurouden lääketieteellisen ja sosiokulttuurisen näkökulman vertailua

Tässä opinnäytteessä kuuroutta tarkasteltiin kahden erilaisen lähestymistavan kautta. Liikamaa (2012, 75) vertaili näitä näkökulmia artikkelissaan esitellessään kuuroutta toisaalta fyysisenä vammana (lääketieteellinen näkökulma) ja toisaalta kuuroja kielellis-kulttuurisina yksilöinä (sosiokulttuurinen näkökulma).

Lääketieteellinen näkökulma kuurouteen

Aiemmin kuuroutta tarkasteltiin lääketieteen näkökulmasta sairautena. Tästä ajattelutavasta on vähitellen luovuttu, mutta tästä määrittelystä johdettu edelleen kuuroille suunnattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen liittäminen lääkinnälliseen kuntoutukseen, sekä palvelujen määrittäminen vammaispalvelulainsäädännössä. Kuurot eivät itse tunne olevansa vammaisia. (Eronen 2001, 7.)

Lääketieteellisen näkökulman näkemyksen mukaisesti kuuroja kohdeltiin kuulo- ja puhevammaisina ja kuntoutettiin ankarin oralismin menetelmin oppimaan puhumaan. Salmen & Laakson mukaan (2005, 226) se on heikentänyt heidän asemaansa monin tavoin, esimerkiksi se ei antanut riittäviä edellytyksiä menestymiseen modernisoituvassa yhteiskunnassa.

Viittomakieltä vähäteltiin ja sen kielen käyttö kiellettiin kuurojen kouluissa 1800-luvun lopusta aina 1960- ja 1970-lukuun saakka. Oralismi on vaikuttanut kuurojen näkemykseen omasta kielestään, niin etteivät he halunneet käyttää viittomakieltä julkisilla paikoilla. He ohjasivat lapsiaan olemaan viittomatta myös julkisilla paikoilla. Osa kuuroista korosti puhuttuja kieliä hienompina ja arvokkaampina kuin viittomakieltä, omaa äidinkieltään. (Salmi & Laakso 2005, 194.)

Vammaisuuden sosiaalisessa mallissa vammaisuus on tila, joka syntyy kun yhteiskunta ei huomioi vammaisten tarpeita eikä vastaa niihin. Yhteiskunta rakentaa vammaisille ja heidän toiminnalleen esteitä. Yhteiskunnan epäonnistuminen ei koske vain yksilöitä, vaan kaikkia vammaisia ryhmänä, mikä ilmenee vammaisten syrjintänä. (Oliver 1996, 32-41.)

Sosiokulttuurinen näkökulma kuurouteen

1960 - 1970-luvulla Suomeen tulleen uuden liikkeen myötä voimaannutettiin kuurojen yhteisöä **kuurotietoisuudella**. Kuurotietoisuus ymmärrettiin oman elämän hallintaa kuurona. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010,14). Siitä lähtien on raivattu **omaa kieltä ja kulttuuria korostavalle sosiokulttuuriselle näkökulmalle** tilaa vammaisnäkökulman sijasta.

Jokinen (2000, 88) määritteli sosiokulttuurista näkökulmaa kuurouteen tarkoittavan suhtautumis- ja käsitystapaa, jossa lähestyttiin kuurona olemisen kokemuksen sosiaalisten, lingvististen ja kulttuuristen näkökulmien kautta. Jokisen mukaan (1992,10) ensimmäinen maininta kuuroista kulttuuriryhmänä löytyi vuonna 1965 julkaistusta sanakirjasta The Dictionary of American Sign Language. Tämä kumosi ensimmäistä kertaa kuurouden patologisoimisen pitkän tradition.

Sosiokulttuurinen lähestymistapa kuurouteen määritteli kuurot vähemmistöryhmäksi. Tällöin painotettiin kuurojen sisäistä vuorovaikutusta ja toimintaa sekä kuurojen yhteisön ja kuulevien yhteisön välisiä yhteyksiä. (Lukkarinen, 2001 b.)

Jokisen (2000, 89 - 100) mukaan sosiokulttuurinen malli tuo laajuutta ja kokonaisvaltaisuutta, sillä näkökulmaan sisältyy monia eri tieteenaloja, kuten esimerkiksi sosiologia (kuurojen yhteisö), antropologia (kuurot etnisenä ryhmänä), sosiolingvistiikka ja kielisosiologia (kuurot kielellisenä ryhmänä) sekä myös kulttuuriantropologia (kuurojen kulttuuri). Sosiokult-

tuurinen näkökulma tarkastelee yksilöä kokonaisvaltaisena ihmisenä kun-
nioittaen yksilön synnynnäisiä oikeuksia ja olemassa oloa koko ihmiskun-
nassa. (Liikamaa 2012, 77). Alla olevassa kuviossa Liikamaa vertailee
kahta lähestymistapaa kuuroudesta.

Lääketieteellinen malli	Sosiokulttuurinen malli
Kuurous	Kuurous
Kuulovammainen	Viittomakielinen
Fokus:	Fokus:
Kuulon puute	Viittomakieli ja kuurojen kulttuuri
Tavoite:	Tavoite:
Parantaa kuuloa/ Mahdollistaa kuulemisen	Yhdenvertaiset ihmisoikeudet
Vammaiskäsitys:	Vammaiskäsitys:
Fyysinen vamma	Yhteiskunnan esteet vammuttavat

Kuvio 3. Yksinkertaistettu lääketieteellisen ja sosiokulttuurisen näkökulmi-
en vertailu. (Liikamaa 2012, 76).

Lääketieteellisen näkökulman tarkoituksena on Liikamaan mukaan (2012,
75) parantaa kuuloa mahdollisimman paljon, eli ”tehdä kuuroista kuulevia”.
Malli ei kuitenkaan huomioi ollenkaan kuurojen kielellis-kulttuurisuutta.
Tämän kuulon puutteeseen perustuvan näkökulman on luonut kuuleva
enemmistö, joilla ei ole omakohtaista kokemusta kuuroudesta, eikä siten
tietoutta kuurojen yhteisön ainutlaatuisesta ominaisuudesta. Ulkoapäin
tulevat määritelmät voivat olla sortavia ja alistavia, vaikka alkuperäisenä
tarkoituksena olisikin tehdä hyvää. Tässä tapauksessa kuurot tuntevat

loukkaavana sen, ettei heitä huomioida kokonaisvaltaisina ihmisinä, yksilöinä, joilla on oma kieli ja omaperäinen kulttuuri.

Viittomakielisillä kuuroilla on yhteinen kieli, kulttuuri ja identiteetti. He koontuvat siellä, missä viittomakieltä käytetään. Yhteiset kokemukset, historia ja elämäntapa sitovat heitä yhteen. He pitävät itseään kieli- ja kulttuurivähemmistönä, viittomakielisinä. Tänä päivänä kuurot kutsuvat itseänsä joko viittomakieliseksi tai kuuroksi. Termiä **viittomakielinen** alettiin käyttää vasta viime vuosikymmenellä, koska sillä haluttiin korostaa kielellisen vähemmistön näkökulmaa.

3 Kuurojen ikäihmisten tuki- ja palvelumuotoja

Sosiaalisen tuen muotoja on Erosen (2001, 19) mukaan monenlaisia: aineellinen, taloudellinen, henkinen, tiedollinen, taidollinen tai emotionaalinen tuki. Myös sosiaalisen tuen tuottajia on useita. Sosiaalista tukea tuottavat niin perheenjäsenet, lähiomaiset, sukulaiset kuin naapurit, ystävät ja tuttavatkin. Organisoituneita sosiaalisen tuen muotoja ovat valtiolliset ja kunnalliset ammatillisesti järjestetyt sosiaali- ja terveyspalvelut, markkina-perusteiset yksityiset palvelut sekä järjestöjen palvelu-, vapaaehtois- ja vertaistoiminta.

3.1 Yleisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisperiaatteita

Suomen perustuslaki antaa laaja-alaisen turvan kansalaisille. Valtion ja kuntien on turvattava riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Kielelliset oikeudet tulee huomioida palveluiden järjestämisessä. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan äidinkieli ja kulttuuritausta. Myös laki potilaan asemasta ja oikeuksista edellyttää, että potilaan äidinkieli ja kulttuuritausta otetaan hoidossa mahdollisuuksien mukaan huomioon. Näiden lakien perusteella sosiaali- ja terveyskeskukset huolehtivat

tulkin tilaamisesta kuurolle asiakkaalle tai potilaalle. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 51).

Kunnan sosiaalihuollon tehtävänä on sosiaalisten ongelmien ehkäisy, sosiaalisen turvallisuuden ylläpitäminen sekä ihmisen omatoimisuuden tukeminen. Kunnat vastaavat sosiaalipalvelujen järjestämisestä, sosiaalisten olojen kehittamisestä ja sosiaalisten epäkohtien poistamisesta sekä myös kotipalveluista, asumispalveluista, laitoshoidosta, ikäihmisten palveluista ja vammaispalveluista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013 a.)

Sosiaalihoitolaki on puitelaki, jossa määritetään yleiset sosiaalipalvelut. Siinä määritetään kunnille myös yleiset linjaukset, joiden mukaan sosiaalihoito tulee kunnissa järjestää. Lisäksi on joukko erityispalvelulakeja, joista säädetään erityislaeissa (esimerkiksi vammaispalvelut). Yksilön oikeudesta sosiaali- ja terveystalveluihin on säädetty laeissa eri tavalla. Joidenkin palvelujen turvaamista on pidetty niin tärkeänä, että yksilölle on säädetty subjektiivinen eli jokaiselle kuuluva oikeus saada palvelu. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 74).

Vammaiset henkilöt käyttävät ensisijaisesti yleisiä sosiaali- ja terveystalveluja, ja vasta kun niiden apu ei riitä, he turvautuvat erityispalveluihin, kuten asumis-, apuväline-, kuljetus- ja tulkkipalveluihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013 b.)

3.2 Vammaispalveluiden järjestämisperiaatteita

Vammaispolitiikan periaatteina ovat vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja syrjimättömyyteen sekä tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013 c.)

Vammaisten henkilöiden elinolojen kehittäminen on vammaispalvelulain 6§:ssä säädetty kunnan tehtäväksi. Rakenteellinen vaikuttaminen vammaisten henkilöiden elinympäristöön, sosiaaliseen ympäristöön ja omatoimiseen selviytymiseen edellyttää kaikkien yhteiskuntapolitiikan lohkojen

hyväksikäyttöä. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa edistettävä ja seurattava vammaisten henkilöiden elinoloja sekä pyrittävä toiminnallaan ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksia ja osallistumista. (Räty 2010, 28).

Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Räty 2010, 26). Vammaispalvelulain mukaiset palvelut jaetaan määrärahasidonnaisiin ja subjektiivisiin oikeuksiin. Asiakkaan subjektiivinen oikeus saada palvelu tarkoittaa sitä, että kunnalla on ehdoton velvollisuus järjestää palvelu, mikäli asiakas täyttää laissa tai asetuksessa mainitut palvelun myöntämisedellytykset.

Erosen (2001, 25) tutkimustuloksista nousi selvästi hyvinvointipalvelujen alueellinen erilaisuus ja laatu, esimerkiksi Oulussa kuurot pitivät palveluja huonompina kuin Jyväskylässä. Suomessa vain Tampereen vammaispalvelutoimistossa on mahdollisuus saada **viittomakielisiä sosiaalityön palveluja**. Siellä kuulovammaisten sosiaalityöntekijä tekee kokonaisvaltaista sosiaalityötä, joka kattaa toimeentulotuen, vammaispalvelun, päihdepalvelut ja lastensuojelun. Lisäksi tehtäviin kuuluu ohjaus ja neuvonta eri elämänalueilla. Viittomakielisille tarkoitettuja vammaispalvelulain mukaisia etuuksia ovat henkilökohtainen apu, erilaiset apuvälineet, palveluasuminen ja sopeutumisvalmennus. (Tampere 2013.)

Vammaispalvelulain perusteella Kansaneläkelaitos myöntää tulkkaukspalveluja Suomessa asuvalle henkilölle, jolla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma. Näin helpotetaan hänen asioimistaan tietyissä tilanteissa tai tarpeen mukaan. Tulkkipalvelu on tärkeä nimenomaan viittomakielisten ikäihmisten omakielisen palvelun mahdollistajana, esimerkiksi lääkärissä käynti ja tutkimukset, juhlatilaisuudet, ym. Tulkkaukspalvelu onkin tuonut paljon helpotusta arkeen. (KELA.)

3.3 Kolmannen sektorin merkitys tuen antajana

Salmen & Laakson (2005, 226) mukaan ensimmäisten kuurojenyhdistysten perustamisesta lähtien kuurot ovat pyrkineet parantamaan omia elinolojaan. Salmi & Laakso mainitsivat (2005, 88), että kuurojenyhdistyksistä tuli Suomessa muun maailman tapaan kuurojen sosiaalisen ja henkisen elämän keskuksia. Niissä saattoi keskustella vapaasti viittomakielellä. Ennen kaikkea kuurojenyhdistykset loivat kuurojen keskuuteen yhteenkuuluvuuden tunteen. Kuurojenkouluissa hankittuja ystävyyssuhteita voitiin yhdistysten avulla pitää aikuisiällä yllä, solmia samalla uusia tuttavuuksia ja löytää kenties aviopuolisokin.

Muiden viittomakielisten sosiaalipalvelujen saaminen kuurojen ulottuville on ollut ja on edelleen työläs prosessi. Valtiovalta rinnasti pitkään kuuroja muihin invalideina pitämiinsä ryhmiin eikä pitänyt tarpeellisena viittomakieltä hallitsevien kuurojenkonsulttien virkojen perustamista. Sen vuoksi Kuurojen Liitto käynnisti konsulttitoiminnan omin varoin vuonna 1962. Alussa oli yksi konsultti, sitten vuonna 1971 valtio palkkasi toisen konsultin. Toimenhaltijan nimeke muuttui sosiaalipolitiikan painotusten vaihdellessa ensin sosiaaliohjaajaksi ja sittemmin kuntoutussihteeriksi. (Salmi & Laakso, 2005, 474).

Markovitchin (2011, 4) tutkimuksessa mainittiin, että Kuurojen Liitto ry:n yksi merkittävimmistä saavutuksista oli viittomakielen saaminen Suomen perustuslakiin vuonna 1995. Viittomakieltä käyttävien oikeudet turvattiin lailla perustuslain 17 §:n 3 momentissa. Lainsäädännössä on vakiintuneesti katsottu, että kuurot ovat kielivähemmistö. Sen vuoksi he ovat oikeutettuja saamaan palveluja omalla kielellään.

Suomalainen kuurojenyhteisö on järjestäytymisestään lähtien halunnut kuuroille heidän omilla ehdoillaan toimivia palveluja. Koska yhteiskunta ei 1900-luvun alussa kiinnostunut luomaan näitä palveluja, niin kuurojen oli itse perustettava niitä. Esimerkki tällaisesta palvelusta on Åvikin vanhain-

koti. (Salmi & Laakso 2005, 257). Nykyisin Palvelukeskus Ävik toimii Kuurojen Palvelusäätiön alaisuudessa.

Kuurojen Palvelusäätiö

Kuurojen Palvelusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö ja se tuottaa kuuroille ja kuurosokeille vammaispalvelulain mukaista palveluasumista palvelukeskuksissa, ryhmäkodissa ja tukiasunnoissa. Säätiön palvelukeskuksia on Helsingissä, Hyvinkäällä, Hämeenlinnassa, Jyväskylässä, Joensuussa, Oulussa ja Turussa. Lisäksi Oulussa on Ratamotien ryhmäkoti. Palvelukeskus Ävikissä Hyvinkäällä on viittomakielisille muistisairaille tarkoitettu hoivayksikkö Muistola. (Kuurojen Palvelusäätiö 2013 a.)

Kotiväylä tarjoaa kotona asuville kuuroille kotipalvelua ja kotisairaanhoidon, tukea ja apua arkipäivän tilanteisiin. Kotiväylän palvelua saa Helsingissä, Turussa, Jyväskylässä, Joensuussa ja Hämeenlinnassa. (Kuurojen Palvelusäätiö 2013 b.)

Seurakunnan kuurojentyö ja diakoniatyö

Jokainen kuuro on virallisesti jäsen oman kotiseurakunnassaan, mikä määräytyy asuinpaikan mukaan. Puhutaan seurakunnan kuurojentyöstä (tai myös kirkon kuurojentyöstä). Siitä ovat vastuussa kuurojenpapit, joiden virat on sijoitettu hiippakuntiin ja joiden toiminta-alueet ulottuvat käytännössä yhden tai useamman hiippakunnan alueelle, siis monien seurakuntien alueelle. Kuurojentyötä tekevät myös diakoniatyöntekijät, päätoimisesti isoissa kaupungeissa, seurakuntayhtymän työntekijöinä, osin rovastikunnallisina yhdyshenkilöinä, hekin usean seurakunnan alueella. (Kuusi 2013.) On tarjolla mm. kotikäyntejä, raamattu- ja keskustelupiirejä, päiväpiirejä, retkiä, leirejä, vertaistukea, keskustelua ja nuorten toimintaa. Ohjelmisto ja toiminta vaihtelee eri kaupungeissa.

Kuurojen Liitto ry:n palvelut

Kuurojen Liiton tärkeimmät toiminta-alueet ovat kuurojen edunvalvonta,

asiantuntijuus ja erilaiset viittomakieliset palvelut. Liitto kehittää yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa kaikille sopivaa elinympäristöä, jossa viittomakieliset kuurot ovat tasa-arvoisia kansalaisia.

Liitto tuottaa asiantuntija- ja muita palveluita myös viittomakieltä ja viittomakommunikaatiota käyttäville tai niitä tarvitseville henkilöille.

Vertaistuki ja yhteisöllisen toiminnan tukeminen tulevat myös aina olemaan liiton toiminnan keskiössä. (Kurojen Liitto 2012 a, 6.) Kurojen Liitolla on myös muita palveluita, kuten myös seniorityö, kuntoutussihteeritoiminta ja viittomakielinen vapaaehtoistoiminta VIVA.

Seniorityön tehtävinä on viittomakielisten kurojen seniorien oikeuksien edunvalvonta, tiedotus, yhdistyskäynnit, edustustehtävät sekä tapahtumien ja lomajaksojen järjestäminen yhteistyössä muiden kumppaneiden kanssa. Seniorityö tekee myös yhteistyötä pohjoismaisella tasolla.

Joka toinen vuosi järjestetään valtakunnalliset senioripäivät ja siellä pidetään viittomakielisten seniorien keskustelufoorumi ja seniorikokous. Senioripäivillä käsitellään ajankohtaisia teemoja, seniorien esittämiä asioita sekä keskustellaan seniorityön ajankohtaisista asioista sekä valitaan uudet jäsenet senioritoimikuntaan seuraavaksi kahdeksi vuodeksi tekemään yhteistyötä seniorityön koordinaattorin kanssa. (Kurojen Liitto ry 2013 b.)

Kuntoutussihteeritoiminnan tarkoituksena on edistää kurojen asiakkaiden hyvinvointia ja vähentää syrjäytymistä. Tällä hetkellä 12 kuntoutussihteeriä on toimessa eri puolilla Suomea. Toiminta-ajatuksena on toimia oikeuksien valvonta- ja tukiverkostona, jonka avulla asiakkaat saavuttavat tarvitsemansa palvelut, ja tiedottaa kurojen tarpeista eri yhteistyökumppaneille sekä vaikuttaa kuroille soveltuvien palvelumuotojen kehittämiseen. Asiakkailta on mahdollisuus saada viittomakielellä yksilöllistä tukea ja neuvontaa. (Kurojen Liitto ry 2013 a.)

Viittomakielinen vapaaehtoistoiminta (lyhenteenä VIVA) tarjoaa tukihenkilön tai muun vapaaehtoistoimijan vertaistukea, jonka tavoitteena on vahvistaa viittomakielisten kurojen ja kuurosokeiden välistä vuorovaikutusta ja yhteiskuntaan osallistumista sekä lisätä hyvinvointia ja yhteisöllis-

syyttä viittomakielisten parissa.

VIVAn tehtävänä on järjestää koulutusta ja ryhmänohjausta, koordinoita tukihenkilötoiminnan verkostoa, edistää muuta vapaaehtoistoimintaa ja konsultoida viittomakielisen vertaistuen kehittämisessä. (Kuurojen Liitto ry 2013 c.) Tukihenkilötoimintaa tapahtuu pääosin Helsingissä ja Tampereella.

Kuurojen yhdistystoiminnan- ja Kuurojen Liiton järjestämät tapahtumia pidetään tärkeinä viittomakielisten kuurojen keskuudessa. Erosen tutkimuksen mukaan (2001, 34) järjestöjen kannalta merkillepantavaa oli, että peräti 44 % kyselyyn vastanneiden kuurojen mielestä, etteivät saa järjestöiltä minkäänlaista tukea. Siitä huolimatta järjestöjen merkitys on kuuroille suuri. Järjestöjen tarjoama tuki sinällään saattaa olla hyvinkin merkittävää ja laadukasta, mutta se ei tavoita kaikkia. Tosin eivät kaikki haluakaan osallistua järjestöjen toimintaan ja jäävät siten omasta tahdostaan ulkopuolelle.

Luukkaisen mukaan (2008, 209) viittomakielisten kuurojen kannalta tilanne on erityisen huolestuttava, sillä järjestöillä ja niiden tuottamalla tuella on kuuroille suurempi merkitys kuin kuuleville. Kuurojen ryhmän sisällä on joukko, jonka sosiaalinen tuki muodostuu lähes yksinomaan järjestöjen tuottamasta tuesta, eikä tällaista ryhmää löytynyt kuulevasta vertailuryhmästä. (Eronen 1997, 23 - 26).

4 Opinnäytetyön toteuttaminen

Selvityksen tarkoitus ja selvitystehtävät

Tässä opinnäytteessä selvitettiin kotona asuvien viittomakielisten kuurojen ikäihmisten arkielämää: vapaa-ajan sosiaalista osallisuutta ja hyvinvoinnin kokemista, arkielämään liittyvää tuen tarvetta sekä palvelujen käyttöä ja tuen tarvetta. Lisäksi selvitettiin palveluihin liittyviä kehittämiskohteita.

Opinnäytteen selvitystehtävät:

1. kuvata kotona asuvia viittomakielisten kuurojen ikäihmisten kokemuksia arjessa tarvitsemastaan tuesta ja palveluista
2. tuottaa uutta tietoa viittomakielisten ikäihmisten hyvinvointipalvelujen kehittämisestä

4.1 Kohderyhmä ja selvitysmenetelmät

Selvityksen kohderyhmänä olivat yli 60-vuotiaat kotona asuvat viittomakieliset kuurot ikäihmiset.

Selvityksessä käytettiin sekä kvalitatiivista eli laadullista että kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Selvityksen kohteena ollut ilmiötä eli kuuroutta tarkasteltiin lääketieteellisestä ja sosiokulttuurisesta näkökulmasta. Kahden näkökulman yhtäaikaista käyttöä samassa tutkimuksessa nimetään triangulaatioksi. Triangulaatio voi viitata myös kahden tai useamman aineistokeruumenetelmän tai analyysimenetelmän käyttöön eli kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen yhdistämistä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 215). Ideana oli tarkastella selvityksen aihepiiriä eri suunnista tai eri menetelmin mahdollisimman kattavan kokonaiskäsityksen muodostamiseksi. (Kylmä & Juvakka 2012, 17). Selvitystehtävä oli luonteeltaan kartoittava. Tutkimuslupa saatiin Kuurojen Liiton Palveluosastolta.

4.2 Aineiston keruu

Strukturoitu kysely paikoin haastattelulla täydennettynä oli kohderyhmän tavoitettavuutta ajatellen sopivin aineistonkeruumenetelmä. Webropol-kyselyllä ei kohdejoukkoa olisi ehkä tavoitettu helposti.

Strukturoitu kyselylomake on opinnäytteen liitteenä 2. Vastauksista saatiin uutta tietoa viittomakielisten kuurojen ikäihmisten tuen ja palveluiden tarpeista ja hyvinvointipalvelun kehittämisestä tulevaisuudessa.

Strukturoituun kyselyyn osallistui kuusitoista viittomakielistä kuuroa ikäihmistä. Kyselyyn osallistujat tavattiin tammi-helmikuun 2013 aikana spontaanisesti Helsingin ja Tampereen kuurojen yhdistyksen toimitiloissa, yhden tiedonantajan kotona, junassa ja valtakunnallisilla kuurojen yhdistysten ja piirien neuvottelupäivillä Etelä-Karjalassa. Selvitys oli kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja aineisto koottiin luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa ammatillista kehittymistä tukevan harjoittelun aikana Kuurojen Liitossa. Harjoittelu suoritettiin osana sosionomin (AMK) tutkintoa.

Strukturoituun kyselyyn osallistuneet ovat aktiivisia ikäihmisiä, jotka käyvät Kuurojen Liiton ja kuurojen yhdistysten toiminnassa ja tapahtumissa, kulttuuripäivillä. Strukturoitu kysely sisälsi sekä tarkkoja kysymyksiä vastausvaihtoehtoineen että avoimia kysymyksiä. (Heikkilä 2010, 78). Kyselyyn osallistuneille annettiin paperiversiona kyselylomake, jonka he itse lukivat. Jotkut heistä vastasivat lähes itsenäisesti, merkiten vastaukset suoraan paperille. Joissakin tilanteissa käytettiin haastattelua, jos vastaajilla oli vaikeuksia kyselylomakkeen täyttämässä.

4.3 Aineiston analyysi ja tulosten raportointi

Kyselyn tietoja purettiin teoriaohjaavasti kyselylomakkeen mukaisten valmiiden teemojen mukaisesti. Raportissa tulokset on esitelty sekä visualisoina kuvioina että tekstimuotoisena kerrontana kuvaillen. Vastaukset teemoitettiin vastanneiden henkilöiden taustatietojen, tiedonsaannin, hyvinvoinnin, tulkkipalvelun käytön, sosiaalisen osallistumisen, palveluiden käytön, palvelukokemusten, palveluntarpeen ja kehittämissuositusten mukaan. (Kylmä & Juvakka 2012, 119). Selvityksen tavoitteena sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa analyysissä oli tuottaa viittomakielisten kuurojen ikäihmisten sosiaalisen osallistumisen, tuen ja palvelun tarpeen kuvaamista.

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Haastateltavilta kysyttiin aluksi, halusivatko he osallistua tähän selvitykseen. Vastattuaan myönteisesti heille näytettiin saatekirje (liite 1) ja kerrottiin selvityksen tavoitteista, eettisyydestä ja tietoturvasta. Tässä vaiheessa haastateltava tuli siis tietoiseksi selvitykseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Kukaan ei kieltäytynyt osallistumasta.

Viittomakielisten kuurojen yhteisö on suppea. Eettisyyden kannalta onkin tärkeää turvata kyselyyn vastanneiden nimettömyys ja luottamuksellisuuden noudattaminen. Tähän sisällytetään myös vaitiolovelvollisuus tämän selvitystehtävän aikana. Kyselyssä, vastausten analysoinnissa ja tulosten raportoinnissa on noudatettu tarkkuutta ja huolellisuutta eettisten periaatteiden mukaisesti. Hirsjärven, ym. (2001, 27) teoksessa mainitaan, että osallistumista koskevan suostumuksen tulee olla vapaaehtoista, vapaata pakotuksesta.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta. Tulokset voivat olla sattumanvaraisia, jos otoskoko on kovin pieni. (Heikkilä 2010, 30.) Tässä selvityksessä on sattunut vastanneiden (n=16) vastauksissa katoa, mikä johtuu siitä, ettei kaikkiin kysymyksiin saatu vastauksia. Selvityksessä saatuja vastauksia ei voida yleistää suomalaisen viittomakielisten kuurojen yhteisön moninaisuudesta ja vaihtelevuudesta johtuen.

5 Tulokset

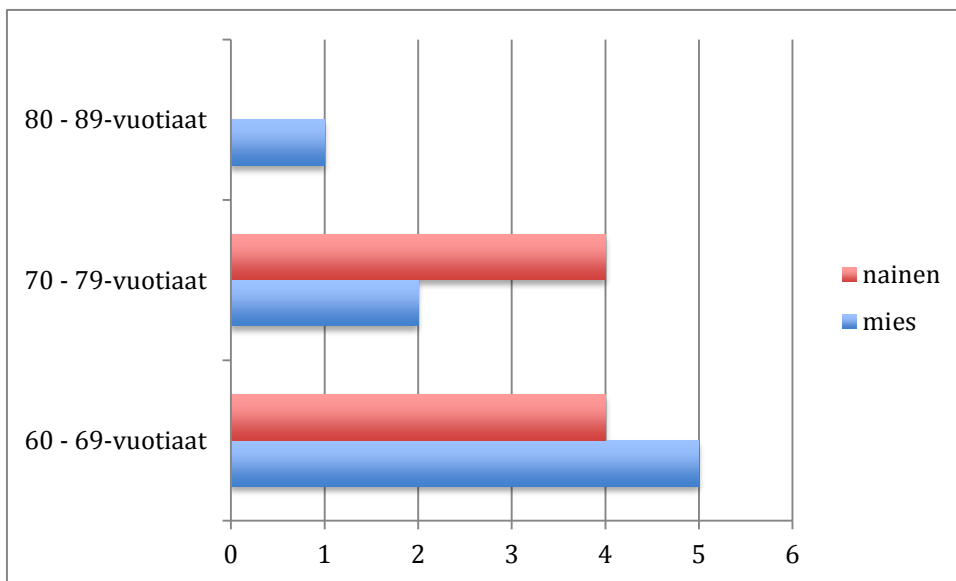
Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen tutkimuksen keinoin kotona asuvia viittomakielisten kuurojen ikäihmisten arkielämään liittyvää tuen tarvetta ja kokemuksia hyvinvoinnista ja sosiaalisesta osallistumisesta. Selvityksessä haluttiin tietää, millaisia kokemuksia heillä on käyttämistään palveluista, sekä millaisia kehittämisehdotuksia heillä on? Tietojen kerääminen toteutui strukturoidulla kyselyllä,

osittain haastattelulla täydentäen. Vastauksista saatiin uutta tietoa viittomakielisten kuurojen ikäihmisten tarpeista ja hyvinvointipalvelun kehittämisestä tulevaisuudessa.

5.1 Kyselyyn vastanneiden ikäihmisten taustatiedot

Kaikki vastanneet (16) olivat viittomakielisiä aktiivisia ikäihmisiä. Osa heistä oli huonokuuloisia ja kuuroja.

Suurin osa vastanneista oli iältään 60 - 69-vuotiaita, toiseksi suurin osa oli iältään 70 - 79-vuotiaita ja yksi iältään 89 - vuotias. Heitä oli tasan puolet naisia ja miehiä. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Vastanneiden ikäihmisten ikäjakauma ja sukupuoli.

Viisi heistä asui omakotitalossa, yhdeksän asui omistusasunnossa ja kaksi vuokra-asunnossa.

5.2 Mistä saatiin tietoa palveluista?

Vastanneiden kokemukset tietojen saannista erilaisista palveluista olivat vaihtelevia. Kaksi kolmasosaa (11) vastanneista vastasi saaneensa tietoa palveluista kolmannelta sektorilta (Kuurojen Liiton kuntoutussihteerit, seniorityön koordinaattori ja kuurojen seurakunnan työntekijät). Tietojen

saanti kunnilta ikäihmisille tarkoitettua palvelutarjonnasta koettiin heikoksi. Vain neljä oli saanut tietoa palveluista kunnalta, kun seitsemän vastaajaa ei ole saanut tietoa kunnalta lainkaan tietoa.

Millaista tietoa vastanneet ikäihmiset kaipasivat? He kaipasivat tietoa vanhuuteen liittyvistä asioista, sekä myös tietoa maksutavoista, uusista apuvälineistä, edunvalvonnasta, tutkimuksista viittomakielisistä kuuroista ikäihmisistä sekä mitä eroa on viittomakielisen palvelutalon, senioritalon ja palvelukeskuksen välillä?

5.3 Teknologian käyttö vastanneiden arjessa

Vastanneilla lähes kaikilla (13) on oma tietokone käytössään. Neljä heistä vastasi osaavansa käyttää tietokonetta hyvin ja yhdeksän tyydyttävästi. Tietokoneen käyttöön liittyvissä asioissa ja ongelmissa suurin osa vastanneista vastasi (11) saaneensa apua. Web-kameran käytössä oli samat vastausmäärät – siis suurin osa heistä (11) osasi käyttää web-kameraa. Lähes kaikilla vastanneilla (15) on oma kännykkä käytössään. Heidän mielestään kännykän käyttö oli helppoa.

5.4 Sosiaalisuus

Tuloksissa kahdeksan vastanneista kertoi tapaavansa ystäviään usein ja seitsemän heistä vastasi tapaavansa joskus. Puolet vastanneista (8) tunsivat olevansa syrjäytynyt kuulevien yhteisössä, mutta kuusi heistä ei tuntenut sitä. Vastanneista kolme sanoi olevansa syrjäytynyt kuurojen yhteisössä ja yhdeksän vastaajaa puolestaan ei tuntenut olevansa syrjäytynyt kuurojen yhteisössä.

Sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

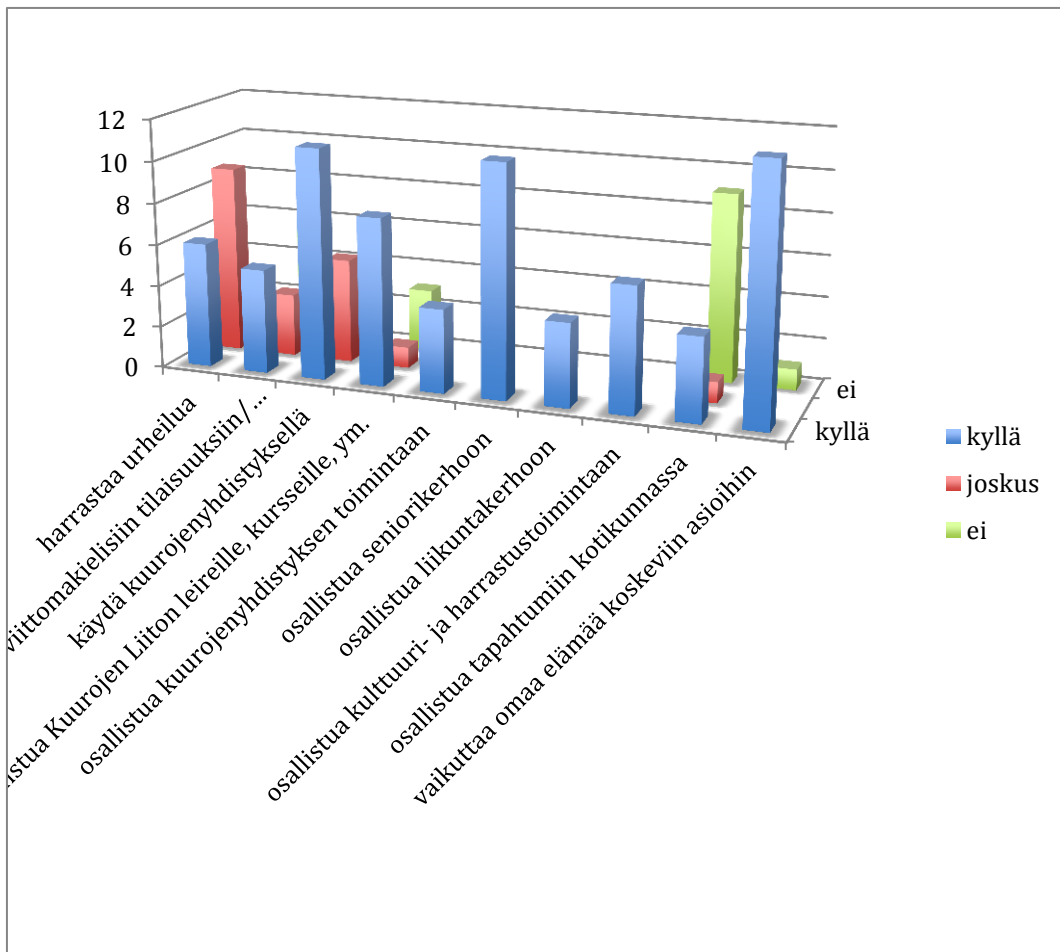
Saatujen vastausten perusteella hyvä elämä ja terveys, matkailu, mökkeily ja harrastukset vaikuttivat vastanneiden hyvään elämään. Sosiaalista hyvinvointia lisääviksi tekijöiksi mainittiin hyvät ihmissuhteet, kuurojen ta-

paamiset, ystävät, oma perhe ja lapset ja myös ne, jotka osaavat käyttää edes vähän viittomakieltä.

Vastanneiden mukaan osallistumista erilaisiin viittomakielisiin järjestettyihin aktiviteetteihin (esimerkiksi seniorikerhot, kulttuuripäivät, liikuntakerhot) pidettiin tärkeinä ja voimaannuttavana tekijänä.

Sosiaalinen osallistuminen

Vastanneiden ikäihmisten aktiivisuus ja sosiaalinen osallistuminen ovat nähtävissä kyselyaineistossa. Alla oleva kuvio näyttää vastanneiden osallistumisen liikuntaan ja viittomakielisiin, ohjattuihin liikuntaharjoituksiin.

Kuvio 5. Vastanneiden ikäihmisten aktiivisuus ja sosiaalinen osallistuminen.

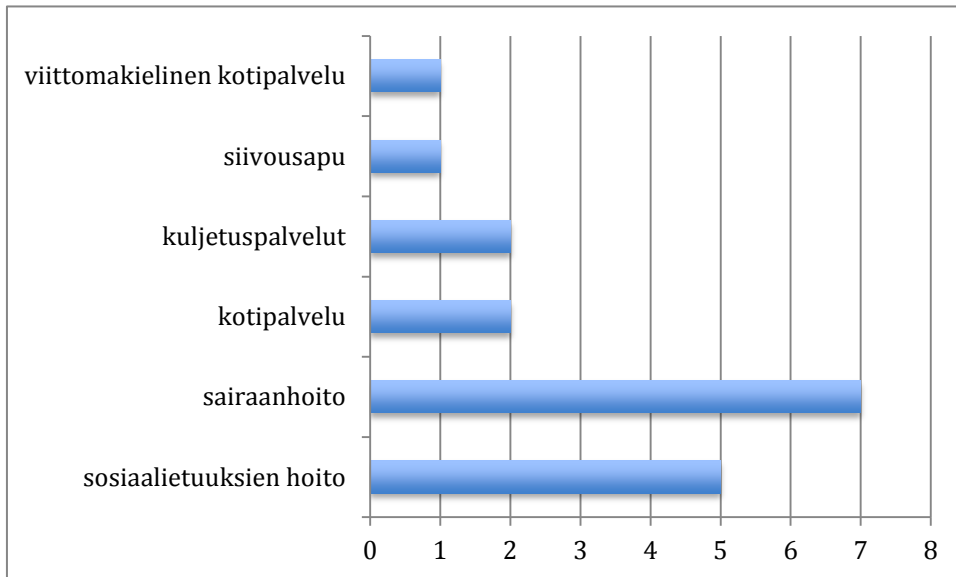
Kaksi kolmasosaa heistä osallistui toimintaan kuurojen yhdistyksissä ja yksi neljäsosa oli mukana kuurojen yhdistystoiminnassa. Puolet heistä osallistui Kuurojen Liiton järjestämiin leireille ja kursseille. Yksi neljäsosa osallistui erilaisiin tilaisuuksiin omassa kotipaikassaan. Kaksi kolmasosa vastaajista on sanonut voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin.

5.5 Palvelujen käyttö

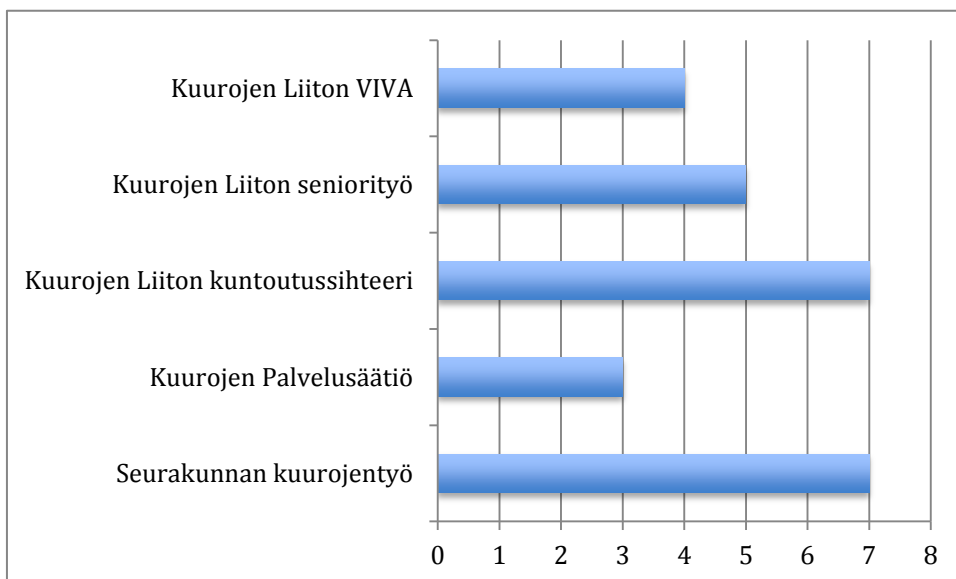
Vastanneilta ikäihmisiltä kysyttiin, onko heidän kotikaupungissaan viittomakielisiä palveluja. Seitsemän heistä vastasi myönteisesti ja yhdeksän kielteisesti. Vastanneiden ikäihmisten asuinpaikalla näyttää olevan suuri merkitys viittomakielisten palvelujen saannissa. Monet vastanneista ikäihmisistä asuivat isoimmista kaupungeissa.

Vastanneiden mukaan muita viittomakielisiä palveluja käytettiin myös, esimerkiksi puolet heistä käytti kuurojen seurakunnan työntekijöiden palveluja. Vastanneista kolme ikäihmistä on käyttänyt Kuurojen Palvelusäätiön palveluja, esimerkiksi kotipalvelua ja sairaanhoitoa. Kuurojen Liiton palveluja on suurin osa vastanneista käyttänyt joskus, yksi usein ja kolme harvoin. Kuurojen Liiton palveluista käytettiin eniten kuntoutussihteerin palveluja, sitten seniorityön koordinaattorin palvelua ja VIVA-toimintaa. (Kuvio 7).

Seuraavalla sivulla kuviot esittävät vastanneiden ikäihmisten palvelujen käyttöä.

Kuvio 6. Vastanneiden ikäihmisten kunnallisten palvelujen käyttö

Kuvio 7. Vastanneiden ikäihmisten kolmannen sektorin palvelujen käyttö

Tulkkipalvelua kyselyyn vastanneet kuurot ikäihmiset käyttivät usein. Heistä seitsemän käytti omaisiaan tai ystäviään tulkkina. Tulkin tilaaminen oli helppoa suurelle osalle (12 vastanneita) ja kahdelle heistä se oli vaikeaa.

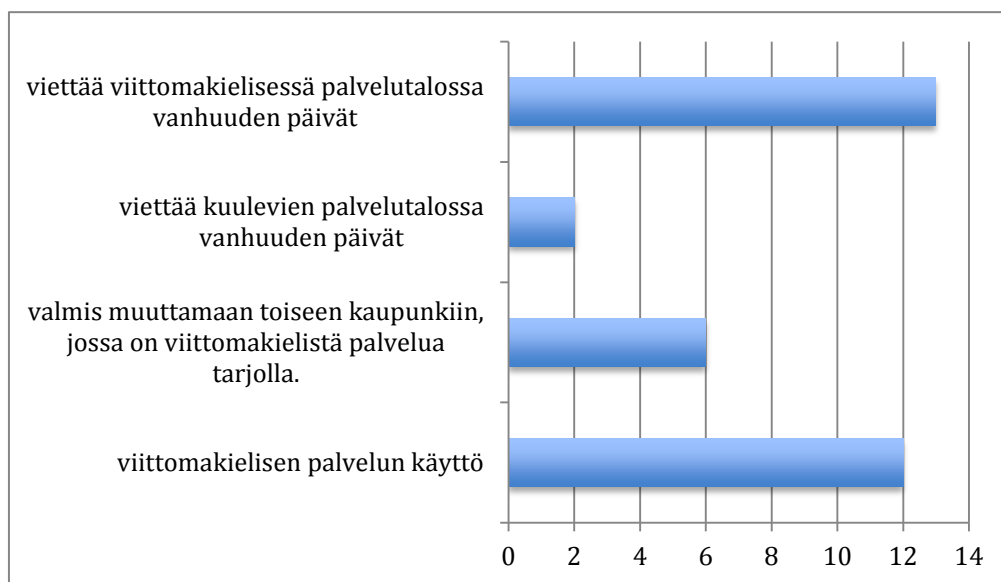
Kokemuksia ja toiveita palveluista

Tyytyväisiä oltiin VIVAn ja seurakunnan kuurojentyön diakonin palveluihin, sekä tulkkauksen- ja kuljetuspalveluihin. Kaivattiin ruotsinkielistä viittomakielis-

tä palvelua ja tiedotusta ruotsinkielellä. Kaivattiin lisää viittomakielistä kotipalvelua. Kunnan palveluissa toivottiin kehittämistä, esimerkiksi viittomakielinen kotipalvelu tai sairaanhoitaja.

Tulosten mukaan suurin osa vastanneista ikäihmisistä (12) haluaa käyttää viittomakielistä palvelua tulevaisuudessa. Lähes puolet vastanneista (6) olisi valmis muuttamaan toiseen kaupunkiin, jos siellä on tarjolla viittomakielistä asumispalvelua tai kotipalveluja, jos siihen on tarvetta.

Suurin osa vastanneista (13) haluaa viettää vanhuuden päivät viittomakielisessä palvelutalossa. Kaksi vastanneista haluaa viettää vanhuuden päivät kuulevien palveluasunnossa ilman viittomakielistä seuraa. (Kuvio 8)

Kuvio 8. Vastanneiden ikäihmisten palveluntarve tulevaisuudessa

Vastanneilta kysyttiin, tarvitaanko lisää viittomakielisiä palveluja ja jos tarvitaan, niin millaisia. Puolet vastanneista vastasi kysymykseen kyllä, kahdeksan jätti vastaamatta, ja yksi vastaajista ei osannut sanoa kantaansa. Vastanneet toivoivat viittomakielistä palvelutaloa, viittomakielistä monitoimitaloa, viittomakielistä senioritaloa ja eläkeläistoimintaa sekä leirejä, kursseja, eri tilaisuuksia ja senioritapahtumia omalla kielellä - siis viittomakielisten palvelujen monipuolisuutta.

5.6 Vastanneiden esittämiä toiveita ja kehittämisehdotuksia

Kehittämisehdotuksina vastanneet toivoivat viittomakielisille ikäihmisille tarkoitettujen viittomakielisten palvelujen kehittämistä, kuten esimerkiksi viittomakielistä palvelutaltoa ja kotipalvelua jokaiseen kaupunkiin ja kuntaan sekä kuuroja työntekijöitä. He toivoivat viittomakielistä kuljetuspalvelua, jotta heidän olisi helpompaa keskustella viittomakieltä osaavan kuljettajan kanssa. Monelle heistä sellainen kuljetuspalvelu on tarpeellinen, sillä se tuo heille turvallisuuden tunnetta. Samoin viittomakielistä kotipalvelua ja sairaanhoitajaa he toivoivat myös, sillä viittomakieli on avain sujuvaan kommunikaatioon ja toistensa ymmärtämiseen.

Hyvää ja sujuvaa tulkkipalvelua ja viittomakielistä henkilöstöä tarvitaan viranomaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon ja julkisen sektorin kanssa asioimisessa. Niitä tarvitaan myös kunnilta, eläkelaitokselta ja Kelalta ajankohtaisten tiedotusten ja neuvojen saamiseen ikäihmisten palveluihin, asumispalveluihin, etuuksiin, omaishoitajuuteen ja sen verottamiseen liittyvissä asioissa. Toivottiin myös, että mainituille yhteistyökumppaneille tiedotettaisiin kuuroudesta ja siihen liittyvistä oikeuksista, esimerkiksi tulkkipalvelun tilauksesta sairaalan vastaanotossa ja lääkärikäynnin aikana.

Vastaajat toivoivat päteviä seniorikerhoveitä, jotka voisivat toteuttaa viittomakielisiä aktiviteetteja, kuten esimerkiksi tiedotusiltoja, ikäjumppaa ja ulkomaan matkoja.

6 Pohdintaa ja johtopäätöksiä

6.1 Selvityksen tuloksista

Nykyajan teknologia on tuonut merkittäviä helpotuksia viittomakielisten kuurojen elämään: vastaajista 95 prosentilla on käytössään tietokone ja

kännykkä. Yhteydenotot web-kameralla ovat yksinäisyyttä ehkäiseviä tekijöitä, joiden avulla kuurot viittomakieliset ikäihmiset voivat ottaa yhteyttä ja jutella ystävien, kaukana asuvan lapsuuden ystävän, koulukaverin kanssa tai lastensa kanssa. Myös Salmen ja Laakson (2005) tutkimuksen mukaan kuurot ovat ottaneet käyttöön uutta tekniikkaa ennakkoluulottomasti.

Joissakin kunnissa viittomakielisillä kuuroilla ikäihmisillä on ollut ongelmia saada viittomakielistä palvelua, esimerkiksi kotipalvelua, tai sitten he eivät ole saaneet maksusitoumusta viittomakieliseen palvelukeskukseen toisella paikkakunnalla.

Vastanneet kertoivat saaneensa vähän tai ei ollenkaan tietoa heitä tukevista palveluistaan kotikunnaltaan. Selvityksen tuloksissa korostuikin kaksi kehittämistarvetta: tiedotuksen tehostaminen molemmille osapuolille (sekä kuuroille itselleen että kunnalle ja koko palvelujärjestelmälle) ja viittomakielisten palvelujen lisääminen. Jo Erosen (2001) tutkimuksessa tuli esille useita hyviä ajatuksia kuurojen hyvinvointipalvelujen kehittämiseen.

Jo pitkään ovat kolmas sektori ja viittomakielinen yhteisö todenneet kuurojen erityispalvelutarpeista tiedottamisen tärkeäksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Vaikuttamistyössä tarvitaan kärsivällisyyttä ja pitkäkestoisuutta.

Kuurot ovat saaneet paljon apua Erosen mukaan (2001) seurakunnilta ja järjestöiltä. Ikäihmisten vastanneiden suuri osuus vaikuttanee osaltaan siihen, että seurakunnat ovat tulleet heille hyvin tärkeiksi tuen lähteiksi.

Uutta tietoa tuloksista oli se, että suurin osa vastanneista ei käyttänyt paljon Kuurojen Palvelusäätiön, yksityisten palvelujen tai kunnan viittomakielisen palveluja. Se viitanee ehkä siihen, että henkilöt ovat vielä hyvävointisia tai heidän paikkakunnallaan ei ole viittomakielisiä palveluja saatavana. Mitä vanhemmaksi tullaan, sitä enemmän tarvitaan räätälöityjä ja viittomakielisiä hoivapalveluja.

Vastaajat arvelivat voivansa muuttaa tulevaisuudessa joko viittomakieliseen palvelukeskukseen tai kuulevien palvelukeskukseen/ tehostettuun palveluasumiseen. Heidän sosiaalista hyvinvointiaan tulee huomioida ja ylläpitää viittomakielisten toimintojen ja ohjelmien monipuolisella tarjonnalla. Yksi asumisvaihtoehto on myös senioriasunto (kiintiö), joissa asuu viittomakielisiä ikäihmisiä. Nykypäivinä monet ikäihmiset asuvat kotonaan pitkään ja heille tulisi tarjota viittomakielisiä sairaanhoito- ja kotipalveluja tarpeen mukaan. Pohdin palveluohjaajan tai vanhusohjaajan roolia tässä yhteydessä. Olisi hyvä, jos he saisivat myös tietoa viittomakielisten ikäihmisten erityistarpeista.

Vastanneiden vastauksissa korostui, että hyvät ihmissuhteet, osallistuminen sosiaalisiin aktiviteetteihin ja aktiivisuus voimaannuttavat heitä. Vastanneista suurin osa (10) tunsi yksinäisyyttä ainakin joskus.

6.2 Eettisyydestä ja luotettavuudesta

Osa vastanneista oli välillä vähäsanaisia, se ei viestittänyt kuitenkaan innokkuuden puutteesta havaintoni perusteella. He saattoivat hämmentyä luettuaan tietyn kysymyksen ja tarvitsivat aikaa miettiäkseen, ennen kuin vastasivat kysymyksiin tai jättivät sitten vastaamatta. Se saattoi ehkä liittyä joko vieraisiin käsitteisiin, joita he eivät ymmärtäneet, tai kyselylomakkeen kysymykset eivät ehkä olleet riittävän selviä. Kaikkien vastanneiden suomen kielen taito oli vaihteleva, joten en voinut etukäteen tietää, millainen kielitaito heillä kullakin oli? Mielestäni vastaajilla oli halua ja innokkuutta osallistua kyselyyn. Moni heistä sanoi, että tämä kysely oli tarpeellinen, sillä he toivoivat tiedon eteenpäin viemistä.

Viittomakielisestä vanhussosiaalityöstä kysyttäessä tuli tunne, että kysymys oli ollut liian teoreettinen. Juuri tämän kysymyksen aikana monet hämmentyivät. Kysymykset tulisi tehdä enemmän ruohonjuuritasolla eikä käyttää liian tieteellisiä termejä. Kyselylomaketta tehtäessä olisi kannattanut ehkä huomioida enemmän kohderyhmän taustaa ja koulutustasoa.

Videoitu teemahaastattelu olisi voinut olla parempi aineistonkeruumenetelmä. Ehkä osa vastanneista ei vaatimattomuuttaan osannut vastata erityisesti avoimiin kysymyksiin. Ehkä heidän kielellinen ymmärtämisensä asetti rajan, ja olisi voinut olla parasta valita keskustelumuohto kirjallisen kyselyn sijasta. Joillekin ei se aiheuta ongelmia, mutta joillekin se voi taas aiheuttaa vaikeuksia suomen kielen ymmärtämisessä tai he ymmärsivät väärin. Tässä tapauksessa se on voinut vaikuttaa tulosten luotettavuuteen.

Opinnäytteen viitekehyksessä tulee esille kirjoittajan vahva esiyymmärrys kuurojen viittomakielisten ikäihmisten taustasta ja arkielämästä. Tällä on osittain voinut olla vaikutusta tulosten tulkintaan huolimatta jääviysrytyksistä.

7 Kehittämishaasteista ratkaisuihin

Enemmän palvelutarjontaa, tasapuolisuutta ja tietotusta

Sosiaalista syrjäytymistä ja syrjäyttämistä tapahtuu herkemmin marginaalissa olevien vähemmistöjen keskuudessa. Miten käy viittomakielisten ikäihmisten? Järjestykö heille omakielisiä palveluja kaikkiin kaupunkeihin? Selvityksen mukaan tasapuolisuus palveluissa ei toteudu tällä hetkellä Suomessa. Onko tässä tapahtunut laiminlyöntiä vai inhimillistä tietämättömyyttä viittomakielisten palvelujen tuottamisessa?

Lääketieteellinen näkemys kuuroudesta on edelleen palvelujen järjestämisessä vahva verrattuna sosiokulttuuriseen näkemykseen. Ymmärretäänkö sosiaali- ja terveyssektorilla ja julkisella sektorilla lähestyä kuuroutta sosiokulttuurisen näkökulman kannalta? Palveluiden järjestämisessä tulee huomioida viittomakielisten kielelliset oikeudet.

Sosiokulttuurista näkemystä kuuroudesta voidaan Erosen (2001, 8) mukaan käyttää perustana suunniteltaessa ja kehittäessä yhteiskunnan palvelujärjestelmiä ja muita julkisia palveluja. Lähestymistapa luo edellytykset kohdentaa palvelut oikein ja tehdä niistä yksilöllisiä ja laadukkaita, jolloin asiakas on omien palvelutarpeidensa asiantuntija. Teoriaosuudessa mainittu lainsäädäntöosuuden mukaan viittomakielisten palveluiden luominen ja toteuttaminen on oikeutettua ja mahdollista.

Tiedottamisen puutteet palveluissa näkyvät tämän selvityksen tuloksissa selvästi. Kaikkien toimijoiden tulisi toimia enemmän yhdessä, mikä tarkoittaa Kuurojen Palvelusäätiön, Kuurojen Liiton, kuntien, yksityisten palveluntuottajien ja kuurojen yhdistysten välistä avointa yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Valtaväestöllä, julkisella sektorilla sekä sosiaali- ja terveyssektorilla ei ole riittävästi tietoa ja asiantuntemusta viittomakielisten kuurojen ikäihmisten viitekehykseen liittyvissä asioissa.

Tulevia kehittämissuhteita onkin kunnallisten viittomakielisten hyvinvointipalvelujen tuottaminen ja yhteistyön tehostaminen julkisten palvelujen, kolmannen sektorin sekä paikallisen kuurojen yhdistyksen kanssa. Tiedottamista ei voi kehittää ilman massiivista ja tavoitteellista vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tulisi lyöttäytyä yhteen ja toimia viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin hyväksi. Kuurojen Liitto ry ja Kuurojen Palvelusäätiö ovat molemmat asiantuntijoita kuurojen palvelualalla, niin ovat myös koulutetut kuurot sosiaalialan työntekijät ja kuurot asiakkaat. Yksityisiä palveluntuottajia odotetaan perustamaan uusia viittomakielisiä sosiaalisia palveluja, mutta heitä ei ole vaan näkynyt. Mikä siihen on syynä? Korkea kynnyks vai kannustuksen puute? Myös kunnat tai yksityiset palveluntuottajat voisivat rekrytoida viittomakielisiä kuuroja työntekijöitä.

Kuurojen vanhusten sijoittamista palveluasumiseen tulisi harkita erityisesti siltä kannalta, että heillä olisi omakielistä hoitoa ja vuorovaikutusta muiden viittomakielisten kanssa palveluasumisessa. Joillakin alueilla on mahdollisuus saada viittomakielistä kotihoitoa. (Kuurojen Liitto ry 2012 b.)

Tänä keväänä avattiin Ruotsin ensimmäinen kuurojen ja kuurosokeiden senioriasuntoyhteisö Tukholmassa. Kaikkiaan 186 asuntoa käsittävästä kerrostalosta varattiin 35 asuntoa viittomakielisille ja kuurosokeille ikäihmisille Tukholman esikaupungissa sijaitsevan ostoskeskuksen välittömässä läheisyydessä. Siellä on mahdollisuus osallistua aktiiviseen toimintaan sekä saada palveluhenkilöstön apua tarvitseville ja yli 75-vuotiaille. Tällä tavoin taataan viittomakielisten turvallisuus, sosiaalisuus ja hyvinvointi heidän omalla kielellään. (Dövastidning). Näitä voisi toteuttaa myös täällä Suomessa eli varata kiintiöitä sekä senioriasunnoista että palvelutaloista viittomakielisille kuuroille senioreille tai ikäihmisille. Tämä edellyttää yhteistyötä kolmannen sektorin, kunnan sosiaali- ja terveystoimen, rakennusviranomaisten ja rakennuttajien kanssa.

Nousiaisen (2001, 49) mukaan suuren haasteen kuurojen omille järjestöille ja kaikille hyvinvointipalvelujen tuottajille muodostaa se, että lähes joka kolmas kuuro on sosiaalisen tuen ulkopuolella. Hänen tutkimuksensa on tehty 12 vuotta sitten, joten ilmiö on saattanut ehkä muuttua paljonkin. On tehtävä uusi laajempi tutkimus kaikkien viittomakielisten kuurojen omista kokemuksista hyvinvointipalveluista, jotta tilanne saadaan päivitettyä.

Tavoitteena voimaantuminen ja voimaannuttaminen

Siitonen (1999) korostaa ajatusta, että voimaantuminen (empowerment) lähtee ihmisestä itsestään eikä voimaa voi antaa toiselle. Se on prosessi tai tapahtumasarja, jonka kannalta ympäristön olot, kuten valinnanvapaus ja turvallinen ilmapiiri, voivat olla merkityksellisiä. Hänen mukaansa **voimaantunut ihminen on se, joka on löytänyt omat voimavaransa**. (Mäkinen ym. 2009, 133). Adamsin (2008) mukaan voimaantuminen voi olla yksilöllistä mutta sitä voi tapahtua myös ihmisten välillä, ryhmissä, organisaatioissa, yhteisöissä ja yhteiskunnassa. (Mäkinen ym. 2009, 135.)

Tämän selvityksen teoriaosuudessa on mainittu kuurotietoisuus, joka on voimaannuttanut sekä yksilöllistä henkilöä että kuurojen yhteisöä. Jokisen (2000) ja Siitosen (1999) teorioissa on yhteneväisyyttä esimerkiksi Jokisen

määrittelemä kuurotietoisuus sosiokulttuurisesta näkökulmasta, joka on voimaannuttanut kuuroja hyväksymällä itsensä sellaisena kuin on.

Asiakkaiden voimaannuttaminen on keskeinen osa sosionomin työtä (Mäkinen ym. 2009, 133). Voimaantuneen viittomakielisen tai viittomakieltä taitavan sosionomin työ on tärkeitä ja tarpeellista. Hän pystyy sujuvaan vuorovaikutukseen sekä yksilölliseen ja ryhmätoiminnalliseen toimintaan viittomakielisten kuurojen parissa ja parantaa heidän hyvinvointiaan. Lisäksi hän tekee yhteistyötä muun muassa julkisen sektorin, kolmannen sektorin ja viittomakielisten asiakkaiden kanssa.

Voimaantunut viittomakielinen sosionomi tarjoaa viittomakielisille sekä yksilöllisille että ryhmille tukea ja läheisyyttä, voimaantumista, palveluohjausta, motivointia, mahdollisuuksia opetella sosiaalisia taitoja, mahdollisuuden saada palautetta muilta ryhmän jäseniltä turvallisessa ympäristössä ja mahdollisuuden auttaa muita ja olla itse autettavissa.

Viittomakielisille tärkeä yhteisöllisyys korostuu toiminnassa muun muassa siten, että osa palveluista on järjestetty paikallisten kuurojen yhdistysten ja vapaaehtoistyöntekijöiden varassa. Lakisääteisten palvelumuotojen ei kuitenkaan pitäisi perustua määräaikaiseen rahoitukseen tai vapaaehtoistyöhön. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 53.) Selvityksen mukaan suurin osa vastanneista viittomakielisistä ikäihmisistä käy usein edelleen kuurojen yhdistyksissä ja Kuurojen Liiton järjestämissä tilaisuuksissa.

Tämä viittaa yhteisöllisyyden tarpeellisuuteen ja ylläpitämiseen, kuten kuurojen yhdistystoiminnan, vapaaehtoistoiminnan, senioritoiminnan kehittämiseen ja vahvistamiseen uudella tavalla. Myös kuurojen osallistumismuotoja kuten kansalaisvaikuttamista, kansalaisaktivismia ja kuntalaisaloitteiden tekemistä tulisi tukea ja kannustaa.

Valtakunnallisilla kuurojenyhdistysten ja piirien neuvottelupäivillä helmikuussa 2013 keskusteltiin paljon kansalaisaktiivisuudesta ja osallistumi-

sesta. Jään seuraamaan mielenkiinnolla, millaisia koulutuksia Kuurojen Liitto järjestää jäsenilleen lähitulevaisuudessa sekä myös sitä, millaista ikäihmisille tarkoitettujen viittomakielisten palvelujen kehitystä tapahtuu kunnissa ja kuurojen yhdistyksissä.

Lopuksi liittyen viittomakieliseen vanhussosiaalityöhön poimin yhden vastaajan sitaatin:

”Kyllä sitä palvelua tarvitaan, oikeutta saada tasavertaista palvelua viittomakielellä!”

Kuviot

Kuvio 1. Viittomakieltä käyttävien ryhmittelyä, s. 6.

Kuvio 2. Kaavio kuurojenyhteisöstä ja siihen kosketuksissa olevista ihmisryhmistä, s.7.

Kuvio 3. Yksinkertaistettu lääketieteellisen ja sosiokulttuurisen näkökulmien vertailu, s.11.

Kuvio 4. Vastanneiden ikäihmisten ikäjakauma ja sukupuoli, s. 24.

Kuvio 5. Vastanneiden ikäihmisten aktiivisuus ja sosiaalinen osallistuminen, s.26.

Kuvio 6. Vastanneiden ikäihmisten kunnallisen palvelujen käyttö. s.27

Kuvio 7. Vastanneiden ikäihmisten kolmannen sektorin palvelujen käyttö. s.27

Kuvio 8. Vastanneiden ikäihmisten palveluntarve tulevaisuudessa. s.29

Lähteet

Adams, R. 2008. Teoksessa Mäkinen, P. ym. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy, s. 135.

Dövastidning. 2013. Landets första seniorboende för döva.
<http://www.dovastidning.se/sverige/item/301-landets-forsta-seniorboende-for-dova-invigt> Luettu 19.4.2013.

Eronen, A, ym. 2001. Kieli – kynnys hyvinvointiin. Kuurojen omia kokemuksia hyvinvointipalveluista. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6. - 7.painos. Helsinki: Tammi.

Jokinen, M. 1992. Kuuroutta koskevia näkemyksiä peruskoulun kuulo- vammaisten opetussuunnitelman perusteissa 1987. Teoksessa Luukkainen, M. 2008. Viitotut elämät. Kuurojen nuorten aikuisten kokemuksia viittomakielisestä elämästä Suomessa. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö. s.22.

Jokinen, M. 2000. Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Malm A. (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, s. 79-112.

KELA: Vammaisten tulkkauspalvelut
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/240510155837KP?OpenDocument> Luettu 25.3.2013

Kuurojen Liitto ry. 2012 a. Eläköön viittomakieli! Edunvalvontaa, asiantuntijutta ja palveluja. Opas. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Kuurojen Liitto ry. 2012 b. Oikeus omakielisiin sosiaali- ja terveystalveluihin. Asiakkaana viittomakielinen kuuro. Tietopaketti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Kuurojen Liitto ry 2013 a: Kuntoutussihteerit
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Kuntoutussihteerit> Luettu 24.3.2013

Kuurojen Liitto ry 2013 b: Seniorityö
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Seniorityo/> Luettu 24.3.2013

Kuurojen Liitto ry 2013 c: Vapaaehtoistoiminta VIVA
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Vapaaehtoistoiminta/> Luettu 9.4.2013

- Kuurojen Palvelusäätiö 2013 a.
<http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi> Luettu 24.3.2013
- Kuurojen Palvelusäätiö 2013 b: Kotiväylä
http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fin/apua_arkeen/kotivayla/ Luettu 29.4.2013
- Kuusi, R. 2013. Kirkon kuurojentyö. riitta.kuusi@evl.fi 15.4.2013
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Liikamaa, A. 2012. Kuuro – vammainen? Näkökulmia vammaisuuteen. Artikkelikokoelma vammaiskäsitysten eroista. Oikarinen, T. & Pölkki, H. (toim.) Hilma – vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Vammaisfoorumi ry.
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/uutiset/uutinen/?groupId=1ce45fc2-06ff-4d19-924c-67939a0bd93c&announcementId=387b1afe-b81f-4687-8c61-92696616c0fd> Luettu 14.3.2012
- Luukkainen, M. 2008. Viitotut elämät. Kuurojen nuorten aikuisten kokemuksia viittomakielisestä elämästä Suomessa. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö.
- Lukkarinen, M. 2001 a. Teoksessa Kuurojen Liitto ry. 2012. Oikeus omakielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Asiakkaana viittomakielinen kuuro. Tietopaketti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Helsinki: Kuurojen Liitto ry. s. 4.
- Lukkarinen, M. 2001 b. Omakielisten palveluiden turvaaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001/1. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/taosisallys54.htm>. Luettu 28.3.2013.
- Lukkarinen, M. 2001 c. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuulovammaiset. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/omakieli/kuulo.htm>. Luettu 29.4.2013.
- Markovitch, R. 2011. Hiljainen haaste. Tutkimus kuurojen ikäihmisten hyvinvointiin liittyvistä asioista. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina Sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nousiainen, H. 2001. Tutkimus osaksi arkipäivän osaamista. Teoksessa Eronen, A, ym. Kieli – kynnyksen hyvinvointiin. Kuurojen omia kokemuksia hyvinvointipalveluista. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö. Sosiaali- ja terveydenhuollon keskusliitto ry, s.49.

Oliver, M. 1996. Understanding Disability. From Theory to Practice. Teoksessa Mikkola H. 2011. Syrjintä loppukoon. Viittomakielisten kuurojen kokema syrjintä. Helsinki: Kuurojen Liitto ry, 18.

Pulkkinen, Maija. Seniorityön koordinaattori. Kuurojen Liitto ry. Helsinki. 11.01.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

Räty, T. 2010. Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry. Vaasa: Arkmedia Oy.

Salmi, E. & Laakso, M. 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Siitonen, J. 1999. Teoksessa Mäkinen, P. ym. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy. s. 133.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013 a: Sosiaalipalvelut.

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut

Luettu 25.3.2013

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013 b: Sosiaalipalvelut/Vammaispalvelut.

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/vammaispalvelut

Luettu 28.3.2013

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013 c: Hyvinvoinnin edistäminen/ Vammaispolitiikka.

http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/vammaispolitiikka

Luettu 9.4.2013

Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. 2010. Helsinki: Kuurojen Liitto ry/ Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Tampere: Viittomakielisten palvelut

<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/viittomakieli>

[set.html](http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/viittomakieli). Luettu 18.4.2013

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Olen sosionomi (AMK)-opiskelija Saimaan ammattikorkeakoulusta, Lappeenrannasta. Teen opinnäytetyönäni selvitystä viittomakielisten ikäihmisten arjesta ja tuen tarpeesta. Tarkoituksena on tuottaa ajankohtaista tietoa viittomakielisten kuurojen kokemuksia omasta elämäntilanteestaan, käytystään palveluista sekä niihin liittyvistä kehittämis ehdotuksista palveluihin. Selvitän heidän sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita ja uhkatekijöitä sekä yritän löytää uusia työvälineitä viittomakielisen vanhussosiaalipalvelun kehittämiseen.

Kerään tietoja haastattelukyselyn avulla haastatteleamalla Teitä itse. Vastaaminen tapahtuu nimettömästi. Haastattelu ja vastausten analysointi käsitellään eettisesti, luottamuksellisesti ja vaitiolovelvollisuutta noudattaen.

Opinnäytetyöprosessin valmistumisajankohta on kevään 2013 tai syksyn 2013 aikana. Olen kiitollinen yhteistyön mahdollisuudesta ja vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin

Heli Berg
heli.berg@student.saimia.fi
gsm: 040-9639 106

Viittomakielisten kuurojen ikäihmisten sosiaalipalvelujen kehittäminen

STRUKTUROIDUN KYSELYHAASTATTELUN RUNKO

1. Ikä:

- 60 – 69 v
- 70 – 79 v
- 80 – 89 v
- 90 -

2. Sukupuoli:

- nainen
- mies

3. Asumismuoto:

- oma talo
- osakeasunto
- vuokra-asunto
- muu, mikä? _____

4. Tiedonsaanti ja teknologia:

Saan riittävästi tietoa, esim. Kuurojen Liiton kuntoutussihteeriltä, Kuurojen Liiton seniorityön koordinaattorilta, seurakunnan työntekijältä tai joltakin muulta? kyllä ei Jos ei, niin miksi?

5. Millaista tietoa kaipaavat?

6. Saan riittävästi tietoa ikäihmisille tarkoitettusta palvelutarjonnasta omalta kotikunnaltani. kyllä vähän ei

Kotikaupungissani on viittomakielistä palvelua tarjolla. kyllä ei

Minulla on oma tietokone. Minulla ei ole tietokonetta.

Osaan käyttää tietokonetta. hyvin tyydyttävästi huonosti

Saan apua tietokoneeseen liittyvissä ongelmissa. kyllä en saa apua

Käytän web-kameraa jutellessani jonkun kanssa tietokoneessa.

kyllä ei

Minulla on oma kännykkä Minulla ei ole omaa kännykkää.

Kännykän käyttö helppoa kyllä ei

7. Tulkkipalvelun käyttö:

Käytän usein tulkkipalveluja En käytä tulkkipalveluja

Omaiset, ystävät, naapurit avustavat minua ”tulkkauksessa” kyllä ei

Tulkin tilaaminen on helppoa vaikeaa

8. Henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi:

Tapaan usein ystäviäni kyllä joskus ei

Tunnen olevani yksinäinen kyllä joskus ei

Viihdyn yksin olemisessa kyllä joskus ei

Tunnen olevani syrjäytynyt kuulevien yhteisössä kyllä ei

Tunnen olevani syrjäytynyt kuurojen yhteisössä kyllä ei

Mitkä asiat voimaannuttavat hyvinvointiani?

Mitkä asiat heikentävät/ estävät hyvinvointiani?

9. Osallistaminen: Harrastan urheilua tai liikuntaa omatoimisesti?

kyllä joskus ei

Osallistun viittomakielisiin tilaisuuksiin tai – ohjattuihin

liikuntaharjoituksiin kyllä joskus ei

Käyn kuurojen yhdistyksellä kyllä joskus ei

Osallistun Kuurojen Liiton järjestämille leireille, kursseille,
ym.? kyllä ei

Osallistun erilaisiin tapahtumiin omassa kotikunnassani.

kyllä ei

Vaikutan omaa elämäään koskeviin asioihin/ päätöksiin.

kyllä ei

10. Kunnan palvelujen käyttö: (ei viittomakielinen palvelu)

sosiaalietuuksien hoito

sairaanhoito

kotipalvelu

kuljetuspalvelut

siivousapu

ruokakassipalvelu

muu: _____

11. Kunnan viittomakielisen palvelun käyttö:

kotipalvelu

muu: _____

12. Kuurojen Liiton palvelujen käyttö:

alueellinen kuntoutussihteeri usein joskus harvoin ei

seniorityön koordinaattori usein joskus harvoin ei

VIVAn viittomakielinen vapaaehtoistoiminta (tukihenkilö käy luonani)

usein joskus harvoin ei

muu: _____

13. Kuurojen yhdistyksen toimintaan osallistuminen:

yhdistystoiminta

seniorikerho/ eläkeläiskerho

liikuntakerho

kulttuuritoiminta

muu: _____

14. Kuurojen Palvelusäätiön palvelujen käyttö:

kotipalvelu

sairaanhoito

muu: _____

15. Muiden palveluiden käyttö (esim. seurakunta, yksityiset)

mikä?

16. Omat kokemukset käytetyistä palveluista:

17. Palveluntarve tulevaisuudessa:

En tarvitse palveluja

Haluan käyttää viittomakielisiä kotipalveluja myöhemmin. kyllä ei

En halua käyttää viittomakielisiä palveluja. Miksi?

Olen valmis muuttamaan toiseen kaupunkiin, jossa on viittomakielistä asumispalvelua tai kotipalveluja saatavana. kyllä ei

Haluan viettää vanhuuden päivinäni kuulevien palveluasunnoissa ilman viittomakielistä seuraa. kyllä ei

Haluan viettää vanhuuteni päiviä viittomakielisessä palvelutalossa. kyllä ei

Lapseni, omaiseni tai ystäväni auttavat ja hoitavat minua (omaishoitaja?)
Kyllä usein joskus harvoin ei

18. Tarvitaanko lisää viittomakielisiä palveluja? Jos kyllä, niin millaisia?

19. Millaisia ajatuksia viittomakielinen vanhussosiaalityö tuo?

20. Muut toiveet ja kehittämissuositukset:
